

IL-ĠARRA NKISRET

RADJODRAMM

TA'

IVO MUSCAT-AZZOPARDI

0

Hadd ma jista' jahdem fuq il-palk, jew ixandar minn fuq
ir-Rediffusion, jew juża xort'ohra din il-biċċa teatrali ..
minghajr is-sensja tal-kittieb.

Stampat fid-Dar ta' S. Ġużepp—Hamrun.

JIEHDU SEHEM:

BENDU MUSKAT.

KUMMISSARJU TAL-PULIZIJA.

L-ISPETTUR DEMIKELE.

IS-SURCENT KAMENZULI.

GERALDU, IL-QADDEJ TA' BENDU.

IS-SINJURA CASSAR-CUTAJAR.

PULIZJOTT.

Malta fl-1915.

DAHLA

LIL dawk fost is-senniegħa li ma qrawx il-kotba “Trij id-dejġa Nu 313” u “Min iduq Ihuet in-Nil.....” niġtiequ nġħarrfuhom li kif fil-letteratura polizjeska inġliża ġħamel isem kbir il-famuż detektiv Sherlock Holmes, u fit-taljana ċ-ċelebri Petrosini u fil-franċiża l-bravissimu Juve, hekk ukoll fil-letteratura maltija, ġħalkemm iġħajfa ġħafna f’din it-taqsima, ġħamel suċċess id-detektiv malti Bendu Muskat, li fil-fantasija tieġħi, ġħex fil-bidu ta’ dan is-seklu, u l-ġħajjiet tieġħu ġħinsabu misturin fost l-ixkafef tal-Biblijoteka Irjali tagħna..... ma ġħandna x’ingħidu xejn..... dejjem fil-fantasija ta’ moħħi.

Il-lum se nagħtikom episodju ieħor, ġdid ġħal kollox, li ġħara f’Malta xi erbġħin sena ilu, ta’ dan id-detektiv malti, li ġħal darb’ohra, bid-dehen tieġħu, xejjen il-ħżunija ta’..... Daqs-hekk nista’ nġħidilkom. Il-bqija tkunu tafuh waġt l-iżvilupp tar-Radjodramm “Il-ġħarra nkisret”.

IVO MUSCAT-AZZOPARDI.

IL-GARRA NKISRET

RADJODRAMM

TA'

IVO MUSCAT-AZZOPARDI

(Tinstama' tahdita li qed issir minn fuq it-telefon.)

KUMMISS : Nixtieq inkellem lill-Ispettur Demikele.

SPETTUR : Hawn jien in persuna. Il-Kummissarju qed jitkellem, mhux hekk?

KUMMISS : Iva, iva.

SPETTUR : Gharaftek minn leġnek, Sur Kummissarju.

KUMMISS : Spettur, niġbdu fil-qasir. Ejja sa kamarti malajr.

SPETTUR : *(b'nofs lemtim^a)* Arani ġej, Sur Kummissarju. Għaxar minuti oħra miegħek inkun.

KUMMISS : Għidtlek ejja malajr. F'minuta għandek tasal, mhux f'għaxar minuti *(tisbita tat-telefon)*.

SPETTUR : *(maħsud, jagħlaq it-telefon huwa wkoll)* X'nervi hodor għandu għodu għodu. Min jaf x'ix-xjaten inqalagħlu?

(Mużika ta' passi merġin u tahbita fuq il-bieb tal-kamra tal-Kummissarju.)

KUMMISS : Għaddi.

SPETTUR : *(jidhol)* Hawn jien, Sur Kummissarju.

KUMMISS : Demikele, dim l-affari tal-Barrakka t'Isfel xebbatni sal-ponta ta' unieħri. U jekk ma taqbadlix mill-iżjed fis dawn il-qabda briganti, hallelin sfaċċati u brikkuni, li ilhom jgħaddu ż-żmien bina, l-aktar bik, fhimt sew, bik, aktar minn sentejn shaħ, ikoll nittrasferik f'xi Dipartiment ieħor u.....

SPETTUR : Jahasra, Sur Kummissarju, jien għamilt mill-aħjar ....

KUMMISS : Għamilt mill-aħjar, jista' jkun, iżda bla ebda riżultat. Dan l-aħħar ċans tiegħek. Jekk jerga' jirnexxi lil dawk il-brikkuni, eċċ., eċċ., eċċ., dan il-kolp li bi hsiebhom jagħmlu, minn għada stess għal Għawdex, għassa mal-bajtar tax-xewk. Fhimt?

SPETTUR : Jaħasra, Sur Kummissarju, jiena għamilt mill-aħjar, imma xi tridni nagħmel jekk xortija hażina u kelli naqa' taħt il-qilla ta' ġgajta nies ħżiena, makakki aktar mid-demonju. Jien dejjem għamilt xogħli bl-akbar attenzjoni u bil-kuxjenza kollha.

KUMMISS : (*aktarx twajjeb*) Dan veru, Demikele, u qatt ma iddubitajt minnek, imma, taf int, dan is-serq li qed isir taħt imnehirna u ma nistgħux insibu rkaptu ta'..... ta' min qed jagħmlu, taf int, għamilni nervuż bosta u l-artikoli li qegħdin jidhru fil-gazzetti qed ikomplu jtellgħuli l-mustarda. Is-sinjuri ġurnalisti jafu jikkritikaw hafna imma ħadd minnhom ma jaf jagħtina palata, jew jissuġġerilna xi mod li bih jistgħu jiftħulna għajnejna.

SPETTUR : Veru, veru.....

KUMMISS : Ogħhod bil-qiegħda ma' ġenbi, Demikele, ersaq 'il hawn. Ejja naqraw flimkien din l-ittra li għadha kif waslitli. Ah! li kieku stajt naħfinhom taħt idejja!

SPETTUR : Grazzi, grazzi wisq, Sur Kummissarju. Issa nħosni ftit aħjar u fil-waqt li niringrazzjak għat-tjubija tiegħek, nassigurak li se nagħmel mill-aħjar tiegħi biex isem il-Korp tagħna jibqa' dejjem għoli u forsi niffranka..... il-għassa mal-bajtar tax-xewk f'Għawdex (*jidhku t-tnejn*).

KUMMISS : Ara, Spettur, din hi l-ittra li waslitli. Kif tista' tara..... anonima. Ismagħha..... ara ftit x'wiċċ tost.....

“Sur Kummissarju, Eċċellenza tal-Pulizija” — Is-sinjuri briganti kemm-kemm ma jridux iġhadduna bid-dgħajsa — “biex ma toqgħodx tinkomoda ruħek u tagħmel kopja — “ta' l-ittra li għadna kif baġhatna lill-Baruni ta' Wied 's- “Sewda, nixtieq ingħarrfek li l-lejla bil-lejl, f'nofs il-lejl “sewwa, il-Baruni ta' Wied is-Sewda, ġie ordnat li jqie- “għed, magħluqin f'kaxxa, ħames mitt lira, qrib il-Monu- “ment ta' Alexander Ball tal-Barrakka t'isfel. Il-post eżatt “li għandhom jitqiegħdu fih huwa dak tas-soltu, li aħna “iżda se nirrepetu biex ma jsirx xi żball.

“Kif tidhol il-Barrakka t'isfel, il-Monument jidher faċ- “ċata; in-naħa tax-xellug, ma' wiċċ l-art, jew aħjar ma' “wiċċ il-ħamrija, hemm palma, u biswitha, fil-pedament “tal-Monument hemm bħal dahla, qisha bieb imbarat, li “fuqu ma hemm xejn miktub. Biex inkunu iżjed ċari n- “naħa tax-xellug tagħti għal fuq is-sur tal-ħaddedin. Il- “kaxxa trid titqiegħed inkaxxata ma' dan il-qisu bieb. —

Kenun jafu jiddeskrivu mgħarrqin li huma! —

“ Sur Kummissarju tal-Pulizija ta’ Malta, nafu li se
 “ tieħu battikata biex tipperswadi lid-Dipartiment inkarikat
 “ mill-gonna biex jiftaħ il-bieb tal-Barrakka f’dawn il-ħi-
 “ nijiet. Imma din affari tiegħek u tal-Baruni. Ahna nafu
 “ biss li jekk dawn il-flus ma jitqiegħdux il-Baruni jkun tk-
 “ kundannat isofri danni ta’ elf lira, f’xi wahda mid-djar
 “ tiegħu. Għandu biżżejjed, mhux hekk?”—Wiéħom tost!

SPETTUR: (*B’temtime*) U..... x’se nagħmlu issa, Sur Kum-
 missarju?

KUMMISS: Il-Baruni għad ma qalli xejn, imma naħseb li jkoll
 nħallih jagħmel dak li talbuh..... jew biex inkun iżjed ċar,
 ordnawlu dawn is-sinjuri galantoni; u mbağħad naraw.
 Jien żgur li din id-darba se taqbduhom. Ma jidhirlekx?

SPETTUR: (*aktarx imbażża’*) Iva. Min jaf?! Nagħmel mill-
 aħjar. Tgħid jiġu armati?

KUMMISS: Tibdix tirtogħod minn issa. Għandek xi proġett
 f’rasek?

SPETTUR: Le. Int għandek? Naħseb li jekk jarawna fuq il-
 post jew jaħarbu jew..... jisparaw fuqna. Mhux hekk?

KUMMISS: Naħseb li aktarx jaħarbu imma..... intom ma tħal-
 luhomx jaħarbu, mhux hekk?

SPETTUR: Dan żgur, dan żgur, imma..... min jaf xi kwalita-
 jiet ta’ awtomobblijiet għandhom li bihom ikunu jistgħu.....

KUMMISS: Taf kif għandkom tagħmlu biex ma jarawkomx?
 Użaw is-sistema..... (*ċempila tat-telefon*)..... Iva, jien il-
 Kummissarju tal-Pulizija. Ah! iva, iva, Sur Baruni, kont
 qed nistenniba din it-telefonata għax kitbu lili wkoll. Le,
 le, ma hemmx għalfejn tiġi. Aghmel sewwa sew kif qalu-
 lek, skuzi, ordnawlek, u ahna nagħmlu mill-aħjar biex naħ-
 tfuhom fil-fatt. Iva, sewwa sew hekk. Fil-ħdax sewwa mur
 qiegħed il-kaxxetta bil-£500—fhimt sewwa fejn trid tqiegħ-
 dha, hux hekk?—u le xejn tibza’, ahna nkunu hemm, mis-
 toħbijin, imma inti ma tkunx tista’ tarana..... le, le.....
 ma hemmx għalfejn niġu miegħek..... iva, iva..... il-bieb
 ikun miftuħ, naħseb jien għalhekk..... inti, wara li tqie-
 għed il-kaxxa, itlaq ‘il barra minn fejr: tkun ġejt u ħalli
 l-bqija għalina..... u le xejn tibza’..... ahna nagħmlulek
 mill-aħjar, inti m’intix l-ewwel vittma; kien hemm oħrajn
 qablek imma nittama li int se tkun l-aħħar wieħed..... u le
 ma hemmx għalfejn tiġi s’hawn.... id-dmir tagħna na-

fuh..... jien żgur li din se tkun l-aħħar imbrolja tagħhom..... xejn..... grazzi hafna u kuraġġ..... Sahħa, Sur Baruni..... saħħa..... saħħa.

SPETTUR: Mela l-Baruni issa jaf b'kollox. X'konna qegħdin ngħidu, Sur Kummissarju? Ih! Ara kif qatgħalna l-fil il-Baruni!

KUMMISS: Kont se nissuġġerilek biex tuża s-sistema li użaw is-suldati fil-gwerra. Jien se nagħti l-ordni biex fil-ghaxra kull min ikun hemm dawk in-nah'et jitwarrab.

SPETTUR: In-namrati se jiċdispjaċihom, Sur Kummissarju!

KUMMISS: Għal-lejla jmorru band'oħra, jekk jogħġobhom. Mela kif il-Barrakka u dawk l-inħawi jitbattlu min-nies, int, u xi erba' pulizjotti tajbin minn ta' taħtek, ilbsu ta' siġar, b'xi zokk twil f'idejkom, u ħudu poża li ma tgħajjux fiha. Fhimtni? Aghmlu sewwa sew kif kienu jagħmlu s-suldati fil-gwerra, kamuflaġ perfett kemm jista' jkun.

SPETTUR: Fhimtek jien, Sur Kummissarju; idea grandjuża! Bravu tassew! U mbagħad?

KUMMISS: Imbagħad? Imbagħad ix-xita u r-ragħad! Ma tarax! Kif jiġi l-halliel..... jew hallelin, u jippruvaw jieħdu l-kaxxa, aqbu fuqhom u arrestawhom, u jekk jilhq u jaharbu sparaw fuqhom. Għal saqajhom, tafux. U l-affari lesta.

SPETTUR: Stupenda... stupenda... din id-darba żgur li ma jiskappawliex. Rabbejt kuraġġ ta' sur, Sur Kummissarju.

KUMMISS:—Jaqbillek Demikele..... inklele għal Għawdex.....

SPETTUR: .....mal-bajtar tax-xewk..... Sahħa, Sur Kummissarju.

KUMMISS: Sahħa wisq u nawguralek kull suċċess..... saħħa. Malli jkollok xi aħbar tajba, ċempila d-dar..... ikun x'hin ikun ..... Ftehemna?

(Muzika aktarx allegra li tibqa' tongos u tintemm fix-reju..... imbagħad jinstama' nofs il-lejl idoqq..... hemda tal-biża'..... miksura minn ħoss, qisu ċekċik ta' ħadid, ħoss ta' trabokk qed jingħalag u wara ftit biċċa mużika aktarx traġika li meta tiffejdja jinstama' t-telefon idoqq)

SPETTUR: *(Lehen eċċitat)* Min hemm?..... Ma jwieġeb hadd? Il-Kummissarju mhux hemm?

KUMMISS: *(Eċċitat ukoll)* Iva..... hawn jien, jien kollni kemm jien. Int min int? L-Ispettur Demikele? Minix ngħarfek!

SPETTUR: Iva..... iva..... jien.....

KUMMISS: Qbadtuhom? Kollha kemm huma?

VIII

SPETTUR : Le..... haġa tal-ghaġeb....

KUMMISS : Hmar!

SPETTUR : Jien hmar?

KUMMISS : Iva, hmar u nofs! Qajjimtni mil-isbaħ raqda biex tghidli li għamilt fjask, anzi fjaskun.....

SPETTUR : Imma.....

KUMMISS : Ma hemmx imma u immu. Għada filgħodu fit-tmienja sewwa ejja l-uffiċċju tiegħi għax irrid naf kull ma ġara, irrid inkellmek, fhimt? Irrid nagħmillek xi mistoqsijiet.....

SPETTUR : Iva..... iva..... tajjeb wisq..... il-lejl it-tajjeb.....

KUMMISS : U lilek il-lejl il-ħażin. Fhimt? (*jinstama' l-telefon jingħalaq b'tisbita.*)

(*Mużika qawwiya li turi għadab. Imbagħad tiffejdja u jinstemgħu jdoqqu l-għaxxa.*)

KUMMISS : Ersaq ftit lejja, Surġent Kamenzuli. Int kont wiehed mill-ħamsa tal-Barrakka t'Isfel, mhux hekk?

SURĠENT : Iva, Sir. L-affari ġrat hekk.

KUMMISS : Ara Kamenzuli l-affari naf kif ġrat, l-affari nafha bl-eġħruq u x-xniexel għax barra milli smajt ir-rakkont twil u dettaljat ta' l-Ispettur Demikele smajt ukoll bir-reqqa kollha it-tliet pulizjotti li kellkom magħkom. Lilek ħallejtek għall-aħħar għax, kif qalli l-Ispettur, kont li-żjed qrib il-Monument.

SURĠENT : Hekk hu. Lanqas sitt jardi bogħod ma kont.

KUMMISS : Għidli sewwa f'liema naħa kont u x'rajt.

SURĠENT : Jien, kif naħseb ġà taf, kont liebes libsa miżbugħa ħadra ċar, bi tbajja' hodor oskuri u obrajn kannella. Hadd ma sata' jagħrafni minn siġra u biex tagħqad tgħattejt b'dik ix-xitla tal-Buganvilla li hemm sewwa sew fixxeblek ma' dak il-ħajt li jiġi biswit il-Monument fejn kellha titqiegħed il-kaxxa.

KUMMISS : Iva..... tajjeb wisq..... l-affari tal-kamufflaġ invenzjoni tiegħi.

SURĠENT : Naf, Sir. L-Ispettur qalilna kollox u fahħrek ħafna.

KUMMISS : Qhim!..... Qhim!.....

SURĠENT : Kont tassew moħbi tajjeb, Sir, u għalkemm ix-xewk tal-Buganvilla beda jagħtini fastidju u jniggiżni, bqajt hemm donni biċċa mill-istess xitla.

KUMMISS : U mbagħad x'ġara?

SURĠENT: Kif naħseb ġa qalulek il-Baruni wasal il-Barrakka fil-11 sewwa u qieghed il-kaxxa inkaxxata mal-hajt, fejn il-pedistall jinsab imdahhal ftit 'il ġewwa..... donnu bieb im-barrat..... u telaq 'il barra.

KUMMISS: U intom x'ghamiltu?

SURĠENT: Kulhadd mar għal postu. Il-kaxxa jien ma tlaqthiex minn taht għajnejja. Kien dlam ċappa imma billi l-kaxxa ma kinetx hliet ftit jardi 'l bogħod minni stajt naraha taj-jeb kif issa qed nara lilek.

KUMMISS: Tajjeb..... tajjeb wisq..... u mbagħad x'gara? Is-sokta.

SURĠENT: Il-hin bejn il-ħdax u nofs-il-lejl kien twil daqs l-Eternità, Sir, imma billi l-Ispettur kien qalilha biex nistriehu sewwa qabel immorru għal din il-missjoni qalila u qalilna bl-importanza tagħha, il-għajja għabet għal kollox u kont inħossni qisni hadida. F'idi l-waħda kelli torċ lesta biex tin-xeghel u fl-oħra r-revolver għalli jista' jkun.

KUMMISS: Sewwa wisq. Komplì.

SURĠENT: Ma' l-ewwel tokk ta' nofs il-lejl hassejt bħal tkexkixxa nieżla mas-sinistra ta' dahari u berraqt għajnejja biex nara mil-liema naha kien se jiffaċċa l-halliel..... jew hallelin.

KUMMISS: (*Eccitat*) Dan żgur..... dan żgur.....

SURĠENT: Ma' l-aħħar tokk, smajt għall-ewwel bħal tħaxwix fil-bogħod, donnu xi hadd qed jiftab xi lukket fil-bogħod; imbagħad f'radda ta' salib..... ċekċika, taħbita qawwija, donnu xi hadd fetab tieqa u għalaqha b'heffa kbira u malli baxxejt għajnejja lejn il-kaxxetta tal-flus, haġa li ma tit-wemminx, haġa tal-għaġeb, haġa tal-biza'..... ma kinetx hemm iżjed.

KUMMISS: Dan kif dan! Kif sata' gara? Tridu tiċċajjaw!

SURĠENT: Sir, ir-roġħda li qabditni f'riġlejja kienet kbira, għax.....

KUMMISS: Għax..... għax..... aqlagħha.....

SURĠENT: Għax dawk il-hallelin żgur miktubin max-xitan!

KUMMISS: U halluni minnkom. Ix-xjaten qegħdin fl-infern u għandhom bizzejjed x'jagħmlu. Dak li gara, gara hawn, f'din id-dinja u gara għax.....

SURĠENT: Nahliġlek Sir li.....

KUMMISS: (*Jigi ftit f'tiegħu u jitjeb*) Stenna, Surġent..... madankollu forsi għandkom ftit tar-raġun. Il-halliel, jew hallelin, hżiena daqs tengħud u marridx niddubita mill-hila

taghkom; imma, irrid jew marridx, ikolli nargà' nisserva, kif ghamilt bosta drabi, mill-hila u d-dehen ta'.....

SURGENT: F'huntek, Sir, qed tahseb f' Bendu Muskat.

KUMMISS: Hekk hu, sraqtli ismu minn halqi. Bhalissa ghaddejja minn quddiem ghajnejja dawk il-hafna grajjiet ta' hila, dehen u ghageb li ghamel ma' tul hajtu dak il-bniedem.

SURGENT: Ahna, Sir, lesti biex nahdmu id f'id mieghu u nobduh f'kulna jordnalna, avolja mhux hliet detektiv privat.

KUMMISS: Iva, dak il-bniedem ta' sura dgħajfa, li jidher tant twajjed u minn tagħna, għandu hila tal-ghageb u d-dehen tieghu jlahhaq fejn haddiehor lanqas jigħh l-icken hsiieb. Min jaf l-Ispettur Demikele jkunx irid jikkoopera mieghu?

SURGENT: Dan żgur li jkun irid. Halli mmur intarraflu xi haġa fuq fuq. Tippermettli, Sir?

KUMMISS: Iva, mur, imbagħad inkellmu jien fit-tul. Jehtiegħ li dawn il-ballelin li ilhom ihabbtuna sentejn shaħ, jaqgħu taħt il-qilla tal-Gustizzja. Għalkemm mhumiex qattielu. qegħdin jaqilgħu hafna inkwiet go din l-imbierka gżira tagħna u l-gurnali qed jipprofittaw ruħhom biex jattakkawna, lilna tal-Pulizija, bla heda. Jekk nehilsu minnhom inkunu għamilna rebħa kbira. Mela mur tarraf xi haġa lill-Ispettur Demikele u għidlu jigħi jarani l-lejla f'xi t-tlieta.

(Mużika aktar ta' kalma li fiha jinstemgħu mumentu ta' għadab, oħrajn ta' rebħa u fl-aħħar mill-ġdid ta' kalma.)

GERALDU: X'tak f'daqqa waħda din il-għaġla kollha. Sur Bendu?

BENDU: Ġerald, dik l-ittra li għadek kemm tajtni ġiebet magħha biċċa xogħol, milli tidher, qalila, għax il-Kummissarju tal-Pulizija jrid jarani malajr.

GERALDU: Mela l-ftit mistrieħ li konna bihsiebna nieħdu għosfor war-riħ! Donna għandna magħmul, x'waħdadin! U x'se tagħmel bil-vjaġġ li kont bihsiebek tagħmel?

BENDU: Ma nafx Ġerald. Forsi ma bemmi xejn milli qed nahseb jien u l-programm li kellna f'rasna jissokta skond il-pjan li għamilna.

GERALDU: Niddubita, Sur Bendu, għax inti xxomm mill-boġħod wisq u la xanmejt xi biċċa xogħol qalila, xi haġa tinqala' żgur minn taħt ir-riħ. Madankollu jien għa għidtlek li ismek kien qed jissenma hafna dan l-aħħar.

BENDU: Forsi semmieni wieħed jew tnejn..... u int għaġġibt-ha xi ftit.

- GERALDU : Le, Sur Muskat, xejn aflattu. Semmiewk imhabba l-affari tas-serq misterjuż li gara digà tliet darbiet taht l-istess ċirkustanzi..... u qalu li int biss tista' taqbadhom.
- BENDU : Iva. Qrajt fuqu dan is-serq u la trid tafha, għalkemm hadd ma talabni biex nindaħal, digà interessajt ruhi hafna fl-affari u għa għandi f'rasi proġett żgħir li nista' niżvilup-pah jekk niġi mitlub biex nagħti l-ghajnuma tiegħi.
- GERALDU : U int taqbadhom żgur, sinjur!
- BENDU : Dak Alla biss jaf. Imma bħas-soltu nagħmel mill-aħjar.
- GERALDU : Mhux għax irrid nagħmillek osservazzjoni, Sur Muskat, imma donnok insejt l-għaġla li kellek ftit ilu.
- BENDU : Le ma nsejtx. M'intix tarani qed nilbes? Ma tridnix immur bil-qmis u bil-qalziet ta' taht għand il-Kummissarju, hux hekk?
- GERALDU : (*B'daħka*) Mur ara kemm jidhku bik in-nies, Sur Bendu, jarawk għaddej tgħaġġel bil-qmis u bla qalziet.
- BENDU : Issa arani lest u sejjer. Jekk jistaqsi xi hadd għalija, minn hawn u sagħtejn oħra hawn inkun. Sahħa Gerald.
- GERALDU : Sahħa..... (*passi*)..... Bilhaqq, sinjur! Il-bierah qbiżt qabza sa Triq id-Dejqa u.....
- BENDU : X'mort tagħmel dawk in-naħiet?
- GERALDU : Tajba din. Mort sal-..... mezzanin tiegħek, biex nara l-parrokki, ċeruni, u l-affarijiet kollha ta' l-irtokk u l-ilbiesi u l-affarijiet kollha, humiex kollha flokhom. Sibt babilonja sħiħa u.....
- BENDU : Naf, naf, dan l-aħħar kelli bżonn immur hemm hafna drabi, f'hafna hinijiet u biddilt diversi lbiesi; saħansitra kelli nilbes ta' mara darbtejn.....
- GERALDU : Eh! għalhekk dak t-taqlib kollu, mela. Xejn iżjed, Sur Muskat. Basta għamiltu int dak is-sottusupra.
- BENDU : Iva, jien, u kien jeħtieġli nżomm segriet assolut.
- GERALDU : Lili wkoll kien jeħtieġlek taħbi, Sur Bendu?
- BENDU : (*B'daħka*) Dan żgur! Anzi lilek qabel kulhadd, Sahħa Gerald (*u Bendu joħroġ b'għirja fil-waqt li Gerald u jibqa' jgemgem*).
- GERALDU : X'raġel fenomenali dan Bendu Muskat! Min jista' qatt jobsor li f'dik ir-ras ċkejna daqs faqqusa għandu jkun hemm mohbi dak id-dehen kollu u dik il-ħila kollha u kuragġ ta' sur. Alla jieqaf miegħu għall-gid kbir li qieghed jagħmel lis-Socjetà.

(*Muzika u wara ftit jinjlama' Muskat diehel għand il-Kummissarju.*)

KUMMISS : Għaddi Muskat u poġġi hawn ma' ġenbi halli nirakkuntalek x'għara dan l-aħħar. Storja interessanti kemm tista' tkun.

BENDU : Grazzi wisq. Nisinghek bl-akbar attenzjoni.

KUMMISS : Pejjepp sigarrett.

BENDU : Sigarrett le, imma jekk għandek sigarru tajjeb naċċettah bil-qalb kollha.

KUMMISS : Jekk ma għandi għal hadd għalik għandi żgur. Sigarru Havana A.I. Arani miegħek.

(*Passi, ftuh ta' armarju, u suffarina tirgħel.*)

Servejtek mill-aħjar li stajt. Issa ismagnmi.

BENDU : Jaqaw, l-affari tal-Barrakka t'isfel.

KUMMISS : Appuntu, imma..... int kif taf?

BENDU : Ighidu li l-famuż tabib Cardarelli, meta kien jara marid quddiemu, kien ighidlu biex qed ibati malli jarah diehel u qabel ma l-pazjent ikun laħaq fetaħ fomm.

KUMMISS : Kien jaf sewwa ferm il-professjoni tiegħu l-famuż Cardarelli.

BENDU : Hekk hu! U jiena naf biex qed ibati l-Korp tal-Pulizija billi naqra l-gazzetti.

KUMMISS : Fhimtek jien. Mela taf x'qegħdin jiktbu kontra tagħna, hux hekk?

BENDU : U kif ukoll! U għalhekk ilni hafna nhejji l-pjan tiegħi. Kull ma kien jonqosni hu li tibgħat għalija. Jien għalkemm bla uniformi nagħmel sehem minnkom. Għallanqas hekk kien qalli u tani x'nifhem, Alla jaħfirlu, il-predeċessur tiegħek.

KUMMISS : Grazzi hafna. Muskat. U int taf biżżejjed kemm jirrispettaw in-nies kollha tiegħi, hux hekk?

BENDU : Iva, naf, naf.....

KUMMISS : .....imma jien dejjem għidtilhom li r-responsabbiltà qiegħda fuqhom u fuqhom biss u ma għandhomx jabbużaw mil-ħila u t-tjubija tiegħek. Ahna nibagħtu għalik biss meta hu assolutament meħtieġ.....

BENDU : U jien dejjem lest biex naqdikom.

KUMMISS : Mela la taf għalfejn bgħatt għalik se nidhol mill-ewwel fis-suġġett.

BENDU : Ara. Sur Kummissarju, biex ma nitilfux hafna żmien, aghntini l-files f'idejja, jiġifieri tas-serqa tal-Baruni ta' Wied

is-Sewda, u ż-żewġ serqiet jew tlieta, jekk niftakar sewwa, kważi identiċi, li saru qabel, minn għaliġa waħda sitt xhur ilu, waħda sena ilu u l-oħra xi sena u nofs ilu. Osservajt xejn, Sur Kummissarju, li dawn il-galantomi jagħmlu kolp regularment kull sitt xhur?

KUMMISS : Eżattament. X'memorja għandek!

BENDU : Mhux xogħli dan? Grazzi mill-kumpliment. Imma l-iżjed haġa importanti hija li tagħtini lista ta' l-Ispanjoli kollha li joqogħdu f'Malta, tant jekk saru sudditi ingliżi, kif ukoll jekk baqgħu sudditi spanjoli, u li huma aktarx il-fdal ta' dawk l-Ispanjoli li kienu ġew Malta ftit snin ilu meta nbena l-"breakwater" tal-Port il-Kbir.

KUMMISS : (*Mistagħġeb bosta*) Spanjoli?!

BENDU : Iva, Spanjoli.

KUMMISS : U x'għandhom x'jaqsmu l-Ispanjoli u Spanja ma' din l-affari?

BENDU : Dan tkun tafu wara u, jekk jogħġbok, l-indirizzi tagħhom eżatti, kemm ta' djarhom kif ukoll tal-hwienet tagħhom fejn jaħdmu, naturalment jekk fosthom hemm xi nies tas-sengħa.

KUMMISS : Nargħa' nistqarr li m'jien nifhem xejn, imma la trid hekk, hekk ikun. Int dejjem toħroġ b'xi haġa oriġinali li ma tkun għaddiet minn ebda ras oħra.

BENDU : Jien, kif għa' għidtlek, ili fuqha din l-affari. Issa haġa oħra. Kliem fuq din l-affari ma' hadd, il-lista ta' l-Ispanjoli tgħidx li tlabthielek jien u malli jergħa' jġigri każ ieħor bħal tal-Baruni, ibgħat għarrafna malajr; jew, stenna, ittelefonali inti stess u għidli li tixtieq tkellimni. Fuq it-telefon kliem ieħor xejn. Ibghat biss għal Bendu Muskat u Bendu Muskat ikun miegħek, wara għaxar minuti, kemm tagħtih iż-żmien jġi mill-Gżira sal-Belt. Nista' naqdik f'xi haġa oħra?

KUMMISS : Xejn, grazzi. Ma nafx kif nibda niringrazzjak.

BENDU : S'issa għad ma għamilt xejn. Irringrazzjani, jekk jidhirlek, meta nkun swejtlek u lil Malta, għal xi haġa. Kont se nsiefer biex niehu ftit tal-mistrieħ. Se nissospendi kolloxx. Jien żgur li s-sinjuri hallelin din id-darba mhumiex ser iħallu sitt xhur iġġaddu, wara l-aħħar suċċessi strepitużi li kellhom u li ma jidmox ma jfaqgħu xi assalt ieħor.

KUMMISS : Nittama li din id-darba jfallilhom. Din id-darba mal-Korp tal-Pulizija jinsab il-ħabib tagħna Bendu.....

BENDU : Hekk hu u l-vjaġġ ghal..... Alla jaf meta. Saħha.

(*Bieb jinghalaq u kumment żgħir tal-Kummissarju.*)

KUMMISS : Xi bniedem tal-ġhaġeb dan Bendu Muskat u l-aktar li tgħaġġbek hija t-tjubija tiegħu u għemilu.

(*Mużika aktar allegro.*)

KUMMISS : (*Tinstama' ċempila, taħbita fuq il-bieb u bieb jin-fetah u passi ta' xi hadd diehel*) Surġent, jien hierēġ mu-ment, u f'xi nofs in-nhar nieqes kwart inkun hawn. Jekk jiġi xi hadd għidlu jistenna.

SURĠENT : Tajjeb wisq, Sir.

KUMMISS : Tista' tmur.

SURĠENT : Right, Sir (*passi u bieb jinghalaq. Wara ftit idoqq it-telefon*).

KUMMISS : Min hemm?

SIN. C.C. : (*Jinstama' lehen is-Sinjura Cassar-Cutajar minn fuq in-naħa l-oħra ta' telefon*) Nixt'ieq inkellem lis-Sur Kummissarju tal-Pulizija, lilu nnifsu jekk jista' jkun.

KUMMISS : Jien hu, xi trid sinjura?

SIN. C.C. : Għandi bżonn inkellmek senzaltru.

KUMMISS : Kont hierēġ sinjura. Xi haġa urġenti? Jisgħobbija għandi hafna x'nagħmel.

SIN. C.C. : Imma, Sur Kummissarju, jeħtieġ assolutament li tistennieni. Jiena s-sinjura Cassar-Cutajar u.....

KUMMISS : Għandi pjaċir hafna bil-konoxxenza. imma.....

SIN. C.C. : Ara, Sur Kummissarju, l-affari urġenti għax irċe-vejt ittra anonima u tawni żmien sal-lejla biex.....

KUMMISS : Mela għandna żmien, ejja wara nofs in-nhar fit-tlieta.....

SIN. C.C. : Ma jistax ikun għax il-briganti jridu twegħiba sas-saġhtejn u qaluli.....

KUMMISS : Xi briganti huma? Xi twegħiba jridu?

SIN. C.C. : L-istess affari tal-Barrakka t'Isfel, Sur Kummissarju. Tiftakar?

KUMMISS : (*B'lehen ta' rebħa*) Tal-Barrakka t'isfel? Tajjeb wisq! Famuż! Ejja malajr, sinjura, qiegħed nistenniek. Meta taħseb li tasal? Minn fejn qiegħda tittelefona?

SIN. C.C. : Għaxar minuti oħra għandek inkun.

KUMMISS : Tajjeb wisq. Ejja malajr kemm jista' jkun.

(*Ċempila. Taħbita fuq il-bieb u passi tar-surġent diehel*)

KUMMISS : Surġent.

SURĠENT : Mela ġà ġejt, sinjur? Lanqas rajtek diehel!

KUMMISS : Għadni lanqas hriġt. Ara, Surgent, għandha tiġi wahda sinjura. Malli tasal dahhalha mill-ewwel. F'hint?

SURGENT : O.K., Sir (*johroġ*).

KUMMISS : (*Jużà t-telefon*) Nixtieq inkellem lis-sur Bendu Muskat, jekk jogħġbok, malajr kemm jista' jkun. Jekk inhu okkupat aqta' l-linja u ikkomunika lili. Liberu? Stupend!... Ma jweġibx?..... Iva, għandek raġun..... imma l-affari bil-għaġla..... Iwieġeb? Min hemm? Gerald? Nixtieq inkellem malajr lis-Sur Muskat. Mhux hemm? Ah! qiegħed fuq! Għallanqas. Għidlu li l-Kummissarju jixtieq ikellmu. Nis-tenna? Tajjeb..... tajjeb..... Nieżel? Tajjeb wisq..... Bon-ġu Muskat. Il-Mument wasal! Ma fhintx? "Di Spagna sono la Bella"! F'hint issa? Il-preżunta vittima se tkun għandi dalwaqt; jekk tiġi inti wkoll ahjar. Tiġi? Grazzi hafna. In-hossni tassew rikonoxxenti lej, u se ntir bil-ferħ. Qed nis-tenniek. (*Mużika deskrittiva ta' xi hadd qed jipprova, eċċitata u malli tiffelja jinstama' lehen il-Kummissarju*) Iva, sinjura Cassar-Cutajar. Il-każ tiegħek huwa identiku f'kull punt ma' dak tal-Baruni ta' Wied is-Sewda. Issa għandu jiġi wieħed habib tiegħi. Tagħtix każ tal-figura tiegħu. Dan ix-xorthendtajpist tiegħi..... irrakkuntalu kollox u huwa jikteb kull ma tghidlu. Ftehemna? U hekk niffrankaw hafna żmien.

SIN. C.C. : Dan żgur li ftehemna. L-ittra li baġhtuli dawn il-..... galantomi..... nagħtihelu wkoll?

KUMMISS : Dan żgur. L-ittri tal-..... galantomi, għandhom ikunu preżervati, xejn xejn bħala dokumenti storiċi (*tahbita fuq il-bieb*) Għaddi.

BENDU : Gejt jien; Sur Kummissarju.

KUMMISS : (*Jahtfu biex ma jhalliehx jikref l-identità tiegħu*) Sinjura Cassar-Cutajar nipprezentalek lis-Sur..... Mifsud, ix-xorthendtajpist tiegħi.

BENDU : Pjaċir bil-konoxxenza, sinjura Cassar-Cutajar.

KUMMISS : Sur..... Mifsud, jekk jogħġbok oqgħod bil-qiegħda biex tiegħu d-dikjarazzjoni li se tagħmel is-sinjura Cassar-Cutajar.

SIN. C.C. : Sur Kummissarju, nitolbok, nagħmlu malajr. Kif għa għidtlek dawn il-banavolji tawni żmien sas-saġhtejn biex inweġibhom.

BENDU : Iva, eh? U kif se tweġibhom?

SIN. C.C. : Qaluli biex inċendel maktur ahmar mal-gallarija fil-każ nirrofta l-proposta tagħhom, u abjad jekk naċċettaha.

BENDU : Tajjeb wisq. Ultimatum regulari.

SIN. C.C. : Ma tistgħux tibagħtu qabda Pulizija u tarrestawhom. Nahseb li se jkun qrib id-dar tiegħi għall-habta tas-sagħtejn !

BENDU : U int fejn toqgħod, sinjura?

SIN. C.C. : Triq il-Merkanti, sewwa sew quddiem il-Liċeo.

BENDU : Kwartier popolat hafna biex tagħraf galantom min banavolja. Int dendlilhom l-abjad u l-bqija għal..... idejn il-Kummissarju. Mhux hekk, Sur Kummissarju?

KUMMISS : Hekk hu, hekk hu. Trid x tghidlu..... tghidilna. sew sew x'fiha dik l-ittra anonima. U mbagħad halli kollox f'idejna. Mhux hekk sur Mu.....

BENDU : Mifsud, Hekk hu..... hekk hu. Tista' tagħtihieli ha nagħtiha daqqa ta' għajn. (*Wara ftit*) Kollox sew, sinjura. tista' tmur.

SIN. C.C. : (*Mistagħġba*) Hekk biss?!

BENDU : Iva. Hekk biss. F'nofs il-lejl sewwa għall-Barrakka t'isfel. Ahjar tmur xi kwarta qabel. Hu mieghek kaxxa żgħira bit-tliet mitt lira — anzi ma talbukx hames mija bħall-Baruni—giethom hniena minnek, sinjura—u qiegħda sewwa sew fejn qalulek. F'himt sewwa fejn, hux? In-naħa li tħares lejn is-sur tal-haddedin. Qrajtha sew l-ittra, hux hekk?

SIN. C.C. : X'biża' għandi fuqi, x'waħdadin!

BENDU : Le, sinjura. nitolbok. Biża' xejn. Għidilha xi haġa int, Sur Kummissarju.

KUMMISS : Dan żgur, dan żgur. biża' xejn. Ghalkemm ma se tara lil hadd f'dawk il-hinijiet, nassigurak li m'intix se tkun waħdek.

BENDU : Hekk hu. Issa jaqbillek tmur għax is-sagħtejn mhumiex fil-bogħod.

SIN. C.C. : Ih! X'waħdadin! Ga saru s-siegħa u kwart. Sahħa Sur Kummissarju, Sahħa sur. .... Mifsud, hux hekk?

BENDU : Iva. ... Mifsud.

SIN. C.C. : Sahħa, u itolbu għalija. Ma għandkomx idea x'biża' għandi fuqi.

BENDU : Aghmel il-bila, sinjura. U tinsieq il-maktur. L-abjad mhux l-ahmar. Sahħa (*is-sinjura Cassar-Cutajar toħroġ u jinstama' bieb jingħalaq*).

KUMMISS : X'jidhirlek, Muskat?

BENDU : (*B'dahka*) Mifsud, jekk jogħġbok. Hsibtha tajjeb dik il-bidla.

KUMMISS : Iva. U int, makakk numru wieħed, ma domtx ma fhimtni.

BENDU : Daqs kemm għafast fuq il-kunjom..... Mifsud.....
Dan kien jonqos ukoll li ma nifhnekx!

KUMMISS : Issa nergġhu għas-serjetà. Bendu, is-sieġha waslet. Hares ftit lejn l-ittra u osservaha sewwa. L-istess kliem. L-istess tajprajter. L-istess sistema.

BENDU : Iva. Imma din id-darba ma baġhtulekx kopja lilek. Mhux hekk? Min jaf il-għala? Tgħid xammew xi haġa li hemm imdahhal jien fin-nofs? Issa se ngħidlek kif tista' tgħinai int, imma qabel xejn mixtieq inqawwilek qalbek u nassigurak li din id-darba jekk ix-xitan mhux tassew magħhom u ma jdeffisx denbu fin-nofs..... favur tagħhom, nassigurak li din id-darba mhumiex se jahribulna u tista' tgħid li għa jinsal-u Kordin.

KUMMISS : Tassew? Ma għandekx idea kemm qed tagħmilni ferhan. Għidli ftit x'bi hsiebek tagħmel?

BENDU : Habib, għalissa ma nista' ngħidlek xejn. Ma rridx li dawn il-galantomi jibdielhom u joħorġuni ta' hmar. Imma tista' tibqa' żgur li jekk il-kaxxa tas-Sinjura Cassar-Cutajar jisirquha, għada filgħodu go Kordin ikunu. It-taqbida se tkun qalila għax ma nafx kemm huma, imma jekk tqiegħed għad-dispożizzjoni tiegħi tnax-il Pulizjott, b'saħħithom u kuragġużi, u armati bir-revolvers, ir-rebħa tkun żgur tagħna.

KUMMISS : It-talba tiegħek hija ordni.

BENDU : Mela issa ismagħni sewwa.....

(Il-lehen ta' Muskat u l-Kummissarju jibqgħu jinstemgħu sakemm jiffedjaw għal kollox u mbagħad tinstama' mużika deskrittiva li tibda tonqos bil-qajla. Mument ta' hemda. Jinstama' nofs il-lejl idoqq — imbagħad f'daqqa waħda hsejjes ta' bokkaport qed jinfetaħ u jarġa' jingħalaq. — Mument ieħor ta' hemda.—Imbagħad hsejjes ta' bieb qed jiġi mkisser. xi sparar, aghjat u mbagħad jarġa' skiet. — U wara ftit it-telefon idoqq.)

SPETTUR : Il-Kummissarju hemm?

KUMMISS : Iva..... jien stess..... kif marret l-affari?

SPETTUR : Kollox mexa ħarir. Is-sur Muskat mexxiena tassew bil-għaqal ..... imma t-taqbida ma kinetx tač-čajt.

KUMMISS : Hemm xi hadd imwaġġa'?

SPETTUR : Iva. Dawk id-demonji.....

KUMMISS : Mela kienu hafna?

SPETTUR : Tnejn biss, imma jiswew daqs għaxra.

KUMMISS : Min waġġa? Aqlagħha!

SPETTUR : Is-Surgent Kamenzuli. Balla laqtitu f'idu u had-nieh l-isptar.

KUMMISS : Mela użaw l-armi? Ferewh gravi?

SPETTUR : Le, mhux gravi. Dan żgur li użaw l-armi. Tqabdu qishom iljuni feroċi imma kollu għalxejn għax għelbnihom.

KUMMISS : Is-Sur Muskat O.K.?

SPETTUR : Hekk naħseb!

KUMMISS : Kif hekk taħseb? Mela.....

SPETTUR : Għax filli kien magħna u filli ma rajniehx iżjed.....

KUMMISS : Tajjeb wisq..... dak jaf jaħseb għal rasu. Spettur, issa se mmur niehu nagħsa għax saru l-ħamsa ta' filgħodu u għadni ma għalaqtx għajn ma' għajn.

SPETTUR : Tajjeb wisq, Sur Kummissarju; għada naraw lil xulxin.

KUMMISS : Il-lejl it-tajjeb jew aħjar bongornu.....

(Ftit tal-mużika u wara ftit jinstemgħu jdoqqu l-għaxra u taħbita fuq il-bieb.)

KUMMISS : Minn hemm? Għaddi.

BENDU : Jien, Sur Kummissarju. Bongu.

KUMMISS : Ara Muskat! Mela inti hawn? Għidli haġa int ma torqodx?

BENDU : U kif ukoll, imma bil-lejl biss. Dal-ħin bin-nhar.

KUMMISS : U x'sar minnek il-bieraħ bil-lejl? Qaluli li waqt it-taqbida f'daqqa waħda għebt bħal fatat.

BENDU : Issa ngħidlek kollox. Imma qabel xejn, għandek xejn x'taġħmel?

KUMMISS : Dan żgur li għandi imma għalik se nħalli kollox jistenna. Anzi, stenna mument *(ċempila—jinfetaħ il-bieb u jidhol Pulizjott)* Pulizjott, ma jien hawn għal hadd.

PULIZJOTT : Tajjeb wisq, Sir *(joħroġ)*.

KUMMISS : Għalina Muskat. Imma qabel xejn ha ngħiblek sigarru milli tassew jixirqulek. Naf li int sigarru tajjeb ma tibdlu ma' xejn, anqas ma' l-isbaħ mara. Dan taħuli Kap-tan tal-baħar u tassew famuż. Se nċedieh lilek għax jisthoq-glok. Ħudu. Issa tista' tibda.

BENDU : Tiftakar meta bġhatt għalija wara s-serqa tal-Baruni ta' Wied is-Sewda?

KUMMISS : Dan żgur li niftakar!

BENDU : Il-pjan tiegħi, dak in-nhar, kien għà lest. Int taf kemm inhobb il-professjoni li fiha tinkludi arti u sengha u xjenza b'rabta bejniethom li mhix haġa faċli tiddekriviha. Din l-imhabba tiegħi ġaġhilitni ninxtehet b'ruhi u ġismi għal dan ix-xogħol diffiċli u qalil u waħda mill-konsegwenzi hija li rnexxieli niġbor għadd tassew sabiħ ta' *records* ta' stharriġ li jsir f'kull pajjiż tad-dinja. Mela malli sar l-ewwel każ ta' serq flejt tajjeb id-deitalji kollha tiegħu u rriferejt ruhi 'l-kotba tiegħi biex nara nsibx filhom xi serq li jixbah 'il dak li kien għadu kif sar ġewwa Malta, min għamlu, x'hin, f'liema nhawi, kemm kienu, eċċ., eċċ., eċċ. U b'għageb tiegħi sibt bla ebda taħbit ta' xejn li serq identiku kien għà sar diversi drabi f'pajjiżi oħra, imma predominanti fi Spanja, u dan tani x'naħseb li l-ewwel serq tal-ġeneru aktarx kien sar fi Spanja u li fil-pajjiżi l-oħra kienu x'aktarx ikkommmentewh Spanjoli. Mela f'Malta wkoll l-ewwel suspett kien jeħtieġ li jaqa' fuqhom. Ma jidhirlekx?

KUMMISS : Hekk hu, hekk hu.

BENDU : Meta mbaġħad saret it-tieni serqa u wara xi sitt xhur oħra, dik tal-Baruni, jien għà kell i s-sisien lesti biex fuqhom nibni daqsxejn ta' kastell. Mhux hekk?

KUMMISS : Iva, bdejt nifhemek.

BENDU : U għalhekk ma kienx fadalli ħlief nistenna s-sejha tiegħek. U malli int sejjatli jien ma kellix għalfejn nagħmel haġ'ohra ħlief nitolbok il-lista ta' l-Ispanjoli, fejn joqogħdu, jekk humiex nies tas-sengħa, eċċ., eċċ. Tiftakar?

KUMMISS : Dan żgur li niftakar.

BENDU : U meta, wara xi ġimġha, bġhattli dak li tlabtek u li għalihom kont irringrazzajtek bil-bosta, jiena flejthom sewwa u bla ebda telf ta' żmien u tnikkir, bdejt nistudja l-individwi wieħed wieħed u ma ħadtx gost ftit meta fosthom insib tnejn li kienu joqogħdu Triq San Duminku, kważi kantuniera ma' Triq il-Lvant, kienu mastrudaxxi u li xi sen-tejn ilu kienu krew maħžen, ftit 'il bogħod minn darhom, li l-bieb tiegħu kien jinsab fi Triq il-Lvant, fuq is-sur tal-ħaddedin, kważi biswit fejn Triq San Duminku tiżbokka fi Triq il-Lvant. Phimt sewwa fejn hi l-pużizzjoni? U biex tagħqad il-maħžen kien biżżejjeđ fond biex jasal sa taħt il-Barrakka t'isfel.

KUMMISS : Kif, kif!?

BENDU : Issa tifhem aktar tard. Malli dan il-fatt gie stabbilit bdejt inhuw u tgħarrixt sew ma l-inhawwi kollha u ġurnata wahda, ittukkat ta' bniedem aktarx batut il qed ifttex ix-xogħol, dhalt għandhom biex nitlobhom għajjnuna. Keċċewni 'l barra bil-herra. Imma jien bqajt imwahhal hemm u għidtilhom li mhux karità kont qed nitlob, imma xogħol. U bqajt inkellimhom u ninsisti u nitlobhom u ndejjaqhom, imma kollu għal xejn, għax ma riedu jafu b'xejn u kważi kaxkruni 'l barra, avvolja bdejt nibkilhom u ngħidilhom li jien bil-ġuħ u li kelli familja kbira fuq spallejja.

KUMMISS : Eh! kemm int makakk, Muskat! U mbagħad x'għamilt?

BENDU : Bis-sewwa jew bid-dnewwa kelli nohrog, l-aktar għax wiehed minnhom għal ftit ma tajjarlix il-parrokka minn rasi, imma kont ilhaqt hadt minnhom dak li kelli bżonn. Għax sadattant li kont qed nitlewem magħhom kont assignajt ruhi li ma kellhom lil hadd jaħdem magħhom, li xogħol qajla kellhom x'jagħmlu, biex ma ngħid xejn, u..... din hi l-iżjed haġa impurtanti....., fil-fond tal-hanut, li kien għoli biżżejjed, u li kien jidher aktar fond mill-oħrajn ta' qribu, u li kien mudlam sewwa, fil-fond kien jidher kemm kemm sellum, aktarx kbir li kien donnu taraġ, u li kien jilhaq kważi sas-saqaf u jagħti għal fuq raff donnu palk fl-ajru.

KUMMISS : Ma tantx qed nifhemk sewwa!

BENDU : Ma hemmx wisq x'tifhem. L-affari cara daqs il-kristall. Dawk l-imgharrqin kienu haffru s-saqaf tal-hanut u għamlu toqba li tinfed sewwa sew taht il-Monument ta' Alexander Ball u hejjew bokkaport li l-għatu tiegħu ma kienx haġ'ohra hlied dak il-bieb imbarrat li jagħti, min-naħa ta' barra, taht il-Pedistall tal-Monument li magħha kienu jitqiegħdu l-kaxex ta' dawk l-imsejkna vittmi tal-hallelin, jigi-fieri n-neguzjant Borg, il-Konti Gatt, il-Baruni ta' Wied is-Sewda, u dan l-aħħar is-Sinjura Cassar Cutajar.

KUMMISS : X'demonji!

BENDU : U malli jasal il-hin iffissat minnhom, il-għatu jinqaleb 'il ġewwa, jixhet 'l isfel ġewwa l-hanut il-kaxxa bil-flus, u jargħu għal postu f'radda ta' salib, biex ma jhalli ebda hjiel, ebda traċċa ta' dak li ġara, u naturalment, f'dak id-dlam, wiehed kien jisma' biss ċekċik, hsejjes, thaxwix..... u xejn aktar.

KUMMISS : Bravu Muskat! Imma int demonju aktar minnhom.

BENDU : (*Jidhak*) Le, xejn minn dan, jien anġlu tas-sema u huma anġli ta' l-infern. Imma..... hallini nkomplilek. Mela malli stabbilejt dan il-fatt mort għall-faži l-oħra. Għamilt-ha ta' student malti mill-Idgittu li ma kellix biżżejjed flus biex noqgħod f'lukanda, u deffist rasi ma' familja f'dar li kellha gallarija li tagħti sewwa sew quddiem il-hanut ta' l-Ispanjoli. U meta taparsi qed nistudja, kont noqgħod fil-gallarija u minn hemm għaraft kulma kelli bżonn biex dejjem nagħlaq iċ-ċirku madwar għonqhom : jiġifieri x'hin kienu jifthu l-hanut, filgħodu u wara nofs in-nhar, x'hin kienu jagħlqu filgħaxija, min kien jidhöl u johroġ minn għandhom, xi kwantità ta' xogħol u kwalità kienu jagħmlu, eċċ., eċċ. Issagrifikajt xahar shih fuqhom u sirt naf kulma ridt. Imbagħad għidt lis-sinjura li kont krejt minn għandha li l-arja ta' Malta ma kenitx wettqitni u tlaqt il-kamra. Imma l-pjani tal-battalja kienu lesti kollha u kont żgur mis-success. Malli inti ittelefonajtli u wara ipprezentajtli bhala xort-hendtajpist lis-sinjura Cassar-Cutajar taht l-isem ta' "Is-Sur Mifsud", jien malajr flimtek.

KUMMISS : Dan jonqos li ġurdien xih bhalek ma jifhimx haġa hekk ekejkna.

BENDU : U kont tlabtek il-għajnuna ta' tużżana qalbenin. Inghidlek is-sewwa ma kontx żgur jekk barra mit-tnejn li għaraft jien, kellhomx xi kompliċi oħra, sħabhom oħra li ma jidhrux hliet fil-mument tal-bżonn. Jien lin-nies tiegħek ippustajthom f'diversi djar u ordnajtilhom li ma' l-ewwel tisfira tiegħi kellhom johorġu qishom iljuni, ihabbtu fuq il-bieb tal-maħzen u jekk ma jiftbulhomx malajr, jittgħu l-bieb ġewwa u jarrestaw lil kull min isibu hemm ġew. U hekk ġara. Ma' nofs il-lejl sewwa nstama' s-soltu hoss ta' ċekċik, thaxwix, eċċ. Jien li kont qrib il-bieb tal-maħzen liebes ta' tfajla qed ninnamra ma' raġel aktarx twil, li ma kienx hadd-iehor hliet Ġeraldu, il-qaddej tiegħi, irtukkat li ma jingħarafx. stajt nisma' ahjar il-ftuh u l-egħluq tal-bokkaport u ċ-ċekċik tal-molol tal-hadiid u saffart b'kenm kelli saħħa u hila.

KUMMISS : X'eċċitament qed tqabbadni, Muskat. Dnub li ma kontx hemm magħkom.

BENDU : F'daqqa waħda mill-bibien ta' xi tlitt idjar, dehru herġin tużżana ombri suwed li f'kenm ili nghidlek faqgħu

għewwa l-bieb tal-mahżen. Hemm għew saret taqbidha xi haġa. Kien hemm ukoll xi sparar. Jien u Ġeraldu qagħadna barra għalli jista' jkun. Kieku xi wieheġ mill-hallelin ipprova jahrab kien ikollu jagħmel il-kontijiet magħna. Għax jew jien jew Ġeraldu konna mmidduh żgur. Mhux hekk?

KUMMISS : Dan żgur, dan żgur.

BENDU : Imma minn dan ma ġara xejn għax l-irġiel tiegħek hadmu tassew bil-għaqal u rassewhom f'rokna sa kemm immanettjawhom. Madankollu kienu tużżana kontra tnejn u ma kellhom ebda çans jaharbu mill-qilla tagħhom; għalhekk il-kotra għelbet il-ħżunija. L-irġiel tiegħek—arvolja ż-żewġ vagabondi kienu armati—ma beżgħux minnhom u daħlu fuqhom.

KUMMISS : Bravi tassew.

BENDU : Jiġghobija, kif naħseb għa taf, li s-Surgent Kamenzuli baqa' ferut f'idu imma, għall-grazzja t'Alla, ma għandu xejn gravi.

KUMMISS : Niżżuħajr t'Alla!

BENDU : Jien innifsi mort sa l-Isptar biex inkun żgur li kollox sewwa.

KUMMISS : Grazzi tassew.

BENDU : U kif wegħedtek iż-żewġ hallelin jinsabu arrestati u dak li serqu jinsab f'idejna bhala l-aqwa xhieda kontra tagħhom.

KUMMISS : Bravu, Muskat, Prosit tassew!

BENDU : Issa nhallu f'idejnu il-Ġustizzja biex isir haqq minnhom u nitlobok t'ringrazzja lil dawk kolha li hadmu id f'id miegħi biex inbollo din il-kobba miħabbla, insolvu l-misteru tal-Barrakka t'isfel.

KUMMISS : Ma nafx kif se nibda n'ringrazzjak u nikkumpensak.

BENDU : Sa ngħidlek jien. Issa hallni minur norqod raqda kif tmis il-igħi. Ara li l-kumpilazzjoni tibda malajr biex malli tispicča..... hmistax-il jum l-Isvizzera. Dan hu l-kumpens li nixtieq ikolli. Inti tiġi miegħi?

KUMMISS : Ma jistax ikun, Dnub tassew! Agħtini idek hawn. Grazzi mill-qiegħ ta' qalbi, Muskat, u Alla jagħtik is-saħħa biex tkompli tiswa għall-gid ta' l-umanità.

(Mużika sabiħa u aktarx grandjuża.)